
STUDIA

NAD

AUTORYTARYZMEM I TOTALITARYZMEM

Tom 45, nr 3 (2023)

STUDIA

NAD

AUTORYTARYZMEM I TOTALITARYZMEM

Tom 45, nr 3 (2023)

DAWNIEJ STUDIA NAD FASYZMEM I ZBRODNIAМИ HITLEROWSKIMI

pod redakcją
Tomasza Schefflera

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO

Rada Redakcyjna

Francesco Berti (Włochy), Shinsuke Hosoda (Japonia), Michal Kubát (Czechy),
Marek Maciejewski (przewodniczący, Polska), Henryk Malewski (Litwa),
Christoph-Eric Mecke (Niemcy/Polska), Daniel Pipes (Izrael),
Ryszard Skarzyński (Polska), Alessandro Vitale (Włochy)

Komitet Redakcyjny

Redaktor naczelny: Tomasz Scheffler (UWr)

Redaktorzy tematyczni: Radosław Antonów (UWr), Adam Bosiacki (UW), Łukasz Machaj (UWr),
Maciej Marszał (UWr), Mirosław Sadowski (UWr), Joanna Sondel-Cedarmas (UJ)

Sekretarze Redakcji

Jakub Juszczyk, Marek Popielarski

Redaktor tomu

Tomasz Scheffler

Redaktor numeru

Tomasz Scheffler

Stali recenzenci

Marta Baranowska, Konstantin Bieliakov, Magdalena Budyn-Kulik, Ewa Chmielarczyk,
Maciej Chmieliński, Krystyna Chojnicka, Anna Citkowska-Kimla, Przemysław Dąbrowski,
Lech Dubel, Wojciech Dubis, Marta Ferronato, Olgierd Górecki, Leonard Górnicki,
Żaneta Gwardzińska, Alicja Jagielska-Burduk, Włodzimierz Kaczorowski, Krzysztof Kawalec,
Marcin Kazimierzczuk, Piotr Kimla, Marek Wojciech Kornat, Ewa Kozerska, Beata Kozicka,
Jarosław Kostrubiec, Miłosz Kościelniak-Marszał, Natalia Krej, Tomasz Kruszewski,
Bartłomiej Krzan, Marek Kulik, Grzegorz Ławnikowicz, Małgorzata Łuszczyńska,
Artur Łuszczyński, Mateusz Machaj, Henryk Malewski, Przemysław Malinowski, Barbara Mielnik,
Katarzyna Miksza, Anna Muszyńska, Arent van Nieukerken, Patrycjusz Pająk, Jacek Przygodzki,
Joanna Ryszka, Arkady Rzegocki, Jacek Srokosz, Rafał Stankiewicz, Witold Stankowski,
Piotr Stec, Ryszard A. Stefański, Rafał Szubert, Andrzej Szymański, Anna Tylusińska-Kowalska,
Dominika Uczkiewicz, Michał Urbańczyk, Adam Wielomski, Karina Wojtowicz,
Andrzej Wrzyszczyk, Anna Zalesińska, Marek Zalisko, Maria Zmierczak, Olha Zolotar

© Autorzy, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
oraz Wydawnictwo „Szermierz” sp. z o.o., Wrocław 2024

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons.

Uznanie autorstwa 4.0 (CC BY 4.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów
oraz Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego i Wydawnictwa „Szermierz” Sp. z o.o.
Treść licencji jest dostępna pod adresem <https://creativecommons.org/licence/by/4.0/legalcode.pl>

ISSN 0239-6661 (AUWr)

ISSN 2300-7249 (SnAiT)

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
pl. Uniwersytecki 15, 50-137 Wrocław
tel. 71 3752474, e-mail: wydawnictwo@uwr.edu.pl

Wydawnictwo „Szermierz” sp. z o.o.
pl. Uniwersytecki 15, 50-137 Wrocław
tel. 71 3752474, e-mail: sekretariat@wuwr.com.pl

Spis treści

Artykuły problemowe

DAGMARA KORNOBIS-ROMANOWSKA, Rola Unii Europejskiej w zwalczaniu totalitaryzmu i autorytaryzmu na świecie — ambicje i przeszkody.....	7
ANNA MAGDALENA KOSIŃSKA, Działania Unii Europejskiej na rzecz zwalczania antysemityzmu	17
PRZEMYSŁAW KACZMAREK, Autocratic legalism in the perspective of the role of judges in societies of new democracies	29
JOLANTA Blicharz, Sztuczna inteligencja a niebezpieczeństwo „inteligentnego” totalitaryzmu.....	45
JOANNA BRZEZIŃSKA, O totalitaryzmie z perspektywy encykliki <i>Centesimus annus</i> Jana Pawła II	59
MAŁGORZATA NIKLEWICZ-PIJACZYŃSKA, Kradzież patentów jako element strategii konfliktu państw autorytarnych — casus Rosji.....	77
RAFAŁ LIPNIEWICZ, Sankcje podatkowe jako instrument presji ekonomicznej wobec Federacji Rosyjskiej w kontekście wojny w Ukrainie	95
KAROL KICZKA, Reforma rolna — współczesne zagadnienia stosowania prawa	113
MICHAŁ KROTOSZYŃSKI, Zakaz propagowania ustrojów totalitarnych przez nazwy miejsc publicznych — problemy stosowania prawa.....	129
BARTŁOMIEJ KRZAN, Ochrona środowiska naturalnego przez międzynarodowe prawo karne ..	151

* * *

ANNA PŁOŃSKA, Prawnohistoryczna analiza postępowania karno-administracyjnego w sprawach o wykroczenia	169
MICHAŁ SIEDZIAKO, The elections and legitimation of Communist rule in Poland after the Second World War	181
JOLANTA BEHR, Przepisy prawa regulujące nadanie i zmianę imienia i nazwiska jako narzędzie formowania nowego społeczeństwa w państwach o ustrojach niedemokratycznych — część II	205
RAFAŁ KANIA, Ideologiczne i prawne podstawy tworzenia systemu pracy w pierwszych miesiącach istnienia Polski Ludowej	215
MIROSLAW STRUŚ, EMILIA KONOPSKA-STRUŚ, Ideologia <i>versus</i> pragmatyzm — polityka władz wobec wrocławskiego rzemiosła w latach 1945–1950	245
MAREK TKACZUK, Likwidacja Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w 1951 roku — efekt sowietyzacji systemu prawnego w Polsce Ludowej	261

JOANNA KOZIŃSKA, Szczególna ochrona socjalistycznej własności państwowej a własność osobista w świetle wybranych rozwiązań cywilnoprawnych w PRL	275
JUSTYNA MIELCZAREK-MIKOŁAJÓW, Koncepcja aktów wewnętrznych w PRL — rozważania nad sytuacją jednostki w systemie autorytarnym	289
ADAM KWIECIŃSKI, Rok 1956 w polskim więziennictwie — realny przełom czy pozory totalitarnej odwilży?	303
MARTA WOŹNIAK, TOMASZ BOJAR-FIJAŁKOWSKI, Konstrukcja prawa sanitarnego w okresie PRL	319
ALEKSANDRA FRUK, Arbitraż od totalitarnych czasów PRL po czasy współczesne — uwagi porównawcze na tle zakresu przedmiotowego dopuszczalności arbitrażu	333
* * *	
JAROSŁAW ROMINKIEWICZ, Dekret Demofantosa — ateńskie prawo przeciw tyranii	353
TOMASZ TULEJSKI, Stare Południe przeciwko tyranii Unii — spór o naturę Stanów Zjednoczonych w epoce <i>antebellum</i>	371
MACIEJ WOJTACKI, Redefinicje demokracji w dobie międzywojennego kryzysu parlamentaryzmu w polskiej myśli polityczno-prawnej — przyczynek do badań	391
* * *	
RADOSŁAW SAJNA-KUNOWSKY, Hiszpańska wojna domowa — nowe spojrzenie na pierwsze starcie totalitaryzmów i propagandę zwaśnionych obozów.	405

Contents

Articles

DAGMARA KORNOBIS-ROMANOWSKA, The role of the European Union in combating totalitarianism and authoritarianism in the world — ambitions and obstacles	7
ANNA MAGDALENA KOSIŃSKA, European Union action to combat anti-semitism	17
PRZEMYSŁAW KACZMAREK, Autocratic legalism in the perspective of the role of judges in societies of new democracies	29
JOLANTA Blicharz, Artificial intelligence and the danger of “intelligent” totalitarianism.	45
JOANNA BRZEZIŃSKA, On totalitarianism from perspective of John Paul’s II encyclical <i>Centesimus annus</i>	59
MAŁGORZATA NIKLEWICZ-PIJACZYŃSKA, Theft of patents as an element of the conflict strategy of authoritarian states — the case of Russia.	77
RAFAL LIPNIEWICZ, Tax sanctions as an instrument of economic pressure on the Russian Federation in the context of the war in Ukraine	95
KAROL KICZKA, Agrarian reform — contemporary issues in the application of law	113
MICHAŁ KROTOSZYŃSKI, Cleansing public spaces of names promoting totalitarian systems: Problems of the application of law.	129
BARTŁOMIEJ KRZAN, Protecting the environment through international criminal law	151

* * *

ANNA PŁOŃSKA, Legal-historical analysis of criminal-administrative proceedings in petty offences cases	169
MICHAŁ SIEDZIAKO, The elections and legitimation of Communist rule in Poland after the Second World War	181
JOLANTA BEHR, Legal provisions regulating the granting and changing of a name and surname as a tool for forming a new society in countries with non-democratic systems — part II	205
RAFAL KANIA, Ideological and legal basics of creation of work system in the first months of the existence of People’s Poland	215
MIROSLAW STRUŚ, EMILIA KONOPSKA-STRUŚ, Ideology versus pragmatism — the policy of the authorities towards Wrocław craftsmanship in the years 1945–1950.	245
MAREK TKACZUK, Liquidation of the Office of the Attorney of the Republic of Poland in 1951 — the effect of sovietization of the legal system in People’s Poland	261
JOANNA KOZIŃSKA, Special protection of socialist state property beside personal property — examples of civil law solutions in the People’s Republic of Poland	275

JUSTYNA MIELCZAREK-MIKOŁAJÓW, The concept of internal acts in the People's Republic of Poland — considerations on the situation of an individual in an authoritarian system . .	289
ADAM KWIECIŃSKI, 1956 in the Polish prison system: A real breakthrough or a semblance of totalitarian thaw?	303
MARTA WOŹNIAK, TOMASZ BOJAR-FIJAŁKOWSKI, Construction of sanitary law in the period of the People's Republic of Poland	319
ALEKSANDRA FRUK, Arbitration from the totalitarian times of the People's Republic of Poland to the modern era — comparative remarks against the background of the subject scope of arbitration admissibility	333
* * *	
JAROSŁAW ROMINKIEWICZ, The decree of Demophantos — the Athenian law against tyranny .	353
TOMASZ TULEJSKI, The Old South against the tyranny of the Union: The dispute over the nature of the United States during the <i>antebellum</i> era.	371
MACIEJ WOJTACKI, Redefining democracy in the time of the interwar parliamentary crisis in Polish politico-legal thought: Contribution to research	391
* * *	
RADOSŁAW SAJNA-KUNOWSKY, The Spanish civil war: A new look at the first clash of totalitarianisms and the propaganda of the warring camps.	405

Informacja dla Autorów

1. Teksty w wersji elektronicznej na nośnikach cyfrowych prosimy nadsyłać pod adresem: Tomasz Scheffler, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii UW, ul. Uniwersytecka 22/26, 50-145 Wrocław, lub pocztą elektroniczną pod adresem: tomasz.scheffler@uwr.edu.pl.

2. Teksty do kolejnych wydań należy przesyłać najpóźniej do:

- a) 25 października do numeru 1;
- b) 25 lutego do numeru 2;
- c) 25 maja do numeru 3;
- d) 25 sierpnia do numeru 4.

3. O przyjęciu tekstu do wydania w czasopiśmie Autorzy zostaną poinformowani w możliwie najbliższym czasie za pośrednictwem poczty elektronicznej pod wskazanym przez nich adresem.

4. Wszystkie artykuły publikowane w czasopiśmie „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” są recenzowane.

5. Gdy recenzja jest negatywna lub istotnie krytyczna, zostaje ona przesłana Autorowi, który może się do niej ustosunkować, w szczególności poprzez wprowadzenie odpowiednich poprawek. W przypadku dwóch recenzji negatywnych Redakcja odmawia przyjęcia tekstu do druku.

6. Teksty należy nadsyłać w formacie dokumentów programu Word lub tekstu sformatowanego RTF. Maksymalna objętość tekstu:

- a) artykuł — 60 000 znaków ze spacjami;
- b) recenzja — 25 000 znaków ze spacjami.

7. Szczegółowe informacje dotyczące formatowania tekstów oraz sporządzania przypisów znajdują się na stronie www.wuwr.com.pl w zakładce „Dla Autorów”.

8. Teksty odbiegające od podanych standardów będą odsyłane do Autorów z prośbą o dostosowanie ich do wymogów pisma.

9. Do tekstu należy dołączyć streszczenie (do 500 znaków ze spacjami) i słowa kluczowe w języku angielskim (maksymalnie 7), krótką notkę o Autorze z danymi teleadresowymi, jeżeli składa tekst w redakcji po raz pierwszy, adres e-mail, który będzie publikowany drukiem, oraz bibliografię sporządzoną w stylu Chicago.

10. Wydawnictwo zastrzega sobie prawo do dokonywania poprawek redakcyjnych tekstów.

11. Przesłanie przez Autora tekstu do Redakcji Czasopisma jest równoznaczne z jego oświadczeniem, że przysługują mu autorskie prawa majątkowe do tego tekstu, że tekst jest wolny od wad prawnych oraz że nie był wcześniej publikowany w całości lub części ani nie został złożony w redakcji innego czasopisma, a także z udzieleniem nieodpłatnej zgody na wydanie tekstu w czasopiśmie „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” oraz jego nieograniczone co do czasu i terytorium rozpowszechnianie, w tym wprowadzenie do obrotu egzemplarzy czasopisma oraz odpłatne i nieodpłatne udostępnianie jego egzemplarzy w internecie.

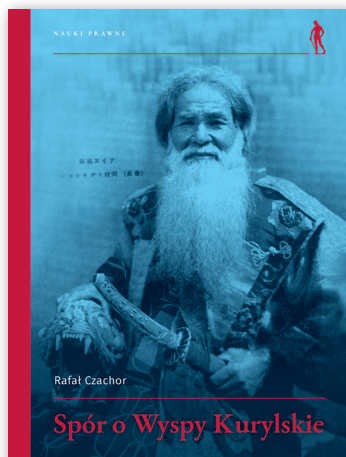
12. Autorzy są zobowiązani do wykonania korekty autorskiej w ciągu 7 dni od daty jej otrzymania. Niewykonanie korekty w tym terminie oznacza zgodę autora na wydanie tekstu w postaci przesłanej do korekty.

13. Wszystkie udostępniane przez Wydawnictwo artykuły, w formacie PDF, znajdują się na stronie www.cns.wuwr.pl.

14. Autorzy nie otrzymują honorarium autorskiego za przekazane artykuły.

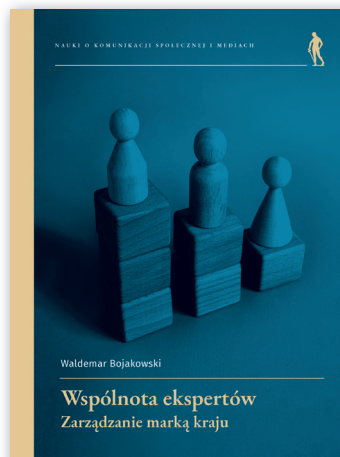

Polecamy nasze serie i publikacje

Spór o Wyspy Kurylskie Rafał Czachor

Książka wypełnia lukę w wiedzy na temat prawnych i politycznych uwarunkowań rozyjsko-japońskiego konfliktu o archipelag. Zwraca też uwagę na przemilczany przez świat los wymarłych w XX wieku gospodarzy Kuryli – Ajnów.

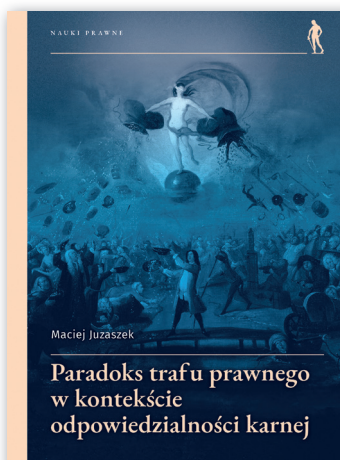
Wspólnota ekspertów Waldemar Bojakowski

Branding narodowy zmienił swój status, z chwytliwej metafory stając się podstawą realnych decyzji politycznych, wpływających na losy obywateli. Autor ukazuje ewolucję tego fenomenu oraz wpływ, jaki idee oraz teorie wywierają na rzeczywistość społeczną.

Autorytarny proces karny red. Jerzy Skorupka, Dorota Czerwińska

Odpowiedź nauki prawa na wprowadzanie od 2016 roku rozwiązania ustrojowe i karnoprosesowe osłabiające gwarancyjność procedury karnej i zaburzające układ stosunków procesowych między sądem a stronami.

Paradoks trafu prawnego w kontekście odpowiedzialności karnej Maciej Juzaszek

Połączenie filozoficznej refleksji z prawniczą analizą. Autor bada kwestię wpływu przypadkowych zdarzeń na ocenę winy i sprawiedliwość sankcji karnych oraz jakie moralne dylematy się z tym wiążą.

Wybrane zagadnienia z metodologii badań. Kontekst historyczny i aktualne problemy

Jan Ryszard Sielezin

Autor analizuje najczęściej popełniane i cytowane w literaturze naukowej błędy logiczne i statystyczne, dotyczące zjawisk masowych (np. szczepienia, rozwój gospodarczy). Przekonuje jak powszechnie powielane są schematy myślenia, oparte na tendencyjnych źródłach.

Piłka nożna na celowniku polityki
red. Dariusz Wojtaszyn

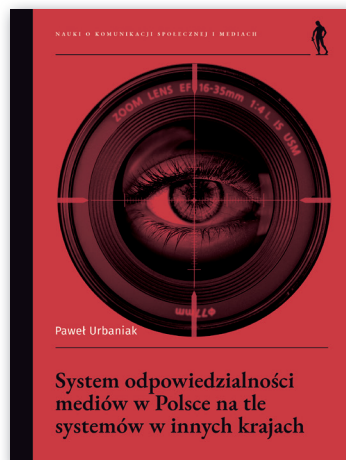
Piłka nożna wyzwała wielkie emocje, a jej wpływ na świadomość obywateli bywa niedoceniany. Książka zawiera nieznanne fakty, analizy i historie ukazujące wzajemne stosunki piłki nożnej i polityki.

Łemkowskie rozdroże

Jarosław Syrnyk

Spór o to kim są Łemkowie rozpoczął się w XIX wieku i trwa do dziś. W jaki sposób historia wpłynęła na kształtowanie się tożsamości Łemków i ich postaw.

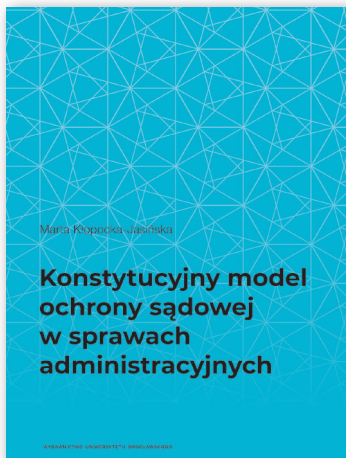
System odpowiedzialności mediów w Polsce na tle systemów w innych krajach

Paweł Urbaniak

Jak polityka i komercjalizacja mediów wpływa na pracę dziennikarzy? Nowe ustalenia, interpretacje i wyniki badań dotyczące polskiego środowiska dziennikarskiego.

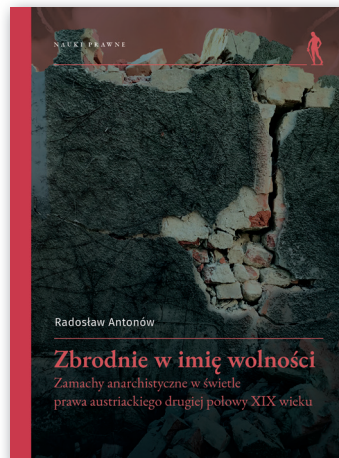

Polecamy nasze serie i publikacje

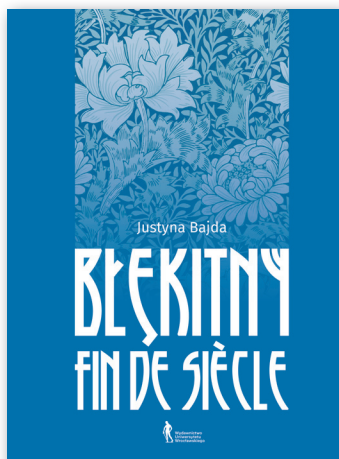
Konstytucyjny model ochrony sądowej w sprawach administracyjnych
Marta Kłopotcka-Jasińska

Publikacja wypełnia lukę w badaniach z zakresu prawa konstytucyjnego. Porusza szczegółowo zagadnienia ochrony sądowej jednostki w sporach z administracją publiczną, w oparciu o przepisy Konstytucji RP i orzecznictwo TK.

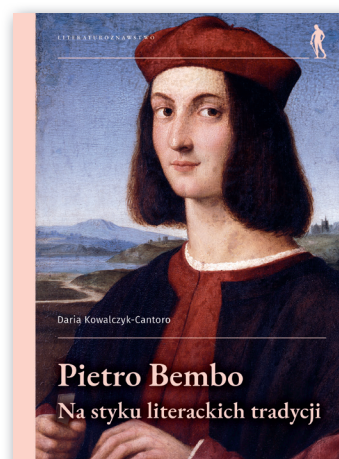
Zbrodnie w imię wolności
Radosław Antonów

Omówienie rodzajów i charakteru przestępstw anarchistycznych, do których popełnienia dochodziło lub mogło dojść podczas działalności anarchistów w Cesarstwie Austro-Węgierskim w XIX wieku oraz związanych z nimi zagadnień prawnych.

Błękitny fin de siècle
Justyna Bajda

Niezwykła opowieść o fenomenie koloru niebieskiego w kulturze młodopolskiej przez pryzmat twórczości Gabrieli Zapolskiej, Kazimierza Przerwy-Tetmajera i Stanisława Wyspiańskiego. Zawiera blisko sto ilustracji ówczesnej mody, wnętrz i sztuki, słownik odcieni błękitów i mowy kwiatów, a także wzornik kolorów na obwolucie.

Pietro Bembo. Na styku literackich tradycji
Daria Kowalczyk-Cantoro

Historyczno-literacka monografia życia i twórczości Pietro Bembo. Przedstawia polskiemu czytelnikowi wybitnego humanistę, przybliża złożone konteksty kulturowe pojawiające się na styku kilku języków i tradycji literackich.

Michał Rydlewski

Magia i pismo

O dwóch odmianach komunikowania: obrazowym i pojęciowym

Kultura Zachodu zwraca się dziś ku magii. Ale czy ów powrót jest na pewno oznaką jej ewolucji? A może raczej dowodem rozpadu kultury? Jakże będzie to miało konsekwencje dla naszego sposobu uczestnictwa w kulturze? Kim będzie nowy kapitalistyczno-metamorficzny podmiot? Czy naprawdę czeka nas epoka magii?

Magia i pismo znacząco poszerza wiedzę o zachodzącym w kulturze zachodniej procesie jej umagiczniania. Wiąże się on z przemianami technologicznymi we współczesnym świecie, odchodzeniem kultury od pisma jako głównego medium komunikacji, bankructwem Rozumu, rozwojem kapitalizmu oraz utratą przez ludzi bezpieczeństwa ontologicznego. Umagicznia się także humanistyka, czego przykładem są posthumanizm i nowy animizm, które są nie tylko sposobami magicznego „poznawania” rzeczywistości, ale projektują nowe wzory bycia-w-świecie uwzględniające obecność w nim magii.

Magia i pismo to książka o wybitnie interdyscyplinarnym charakterze, autor płynnie porusza się po obszarach antropologii kulturowej, filozofii, psychologii, literaturoznawstwa i medjoznawstwa ukazując wieloaspektowość tropienia magii z perspektywy tych dyscyplin.

Tomasz Szymański

W poszukiwaniu religii uniwersalnej

Zarys historii pewnej idei i jej wybrane postacie w dziewiętnastowiecznej literaturze francuskiej

Co mamy na myśli, mówiąc o religii uniwersalnej? Właśnie dzisiaj, gdy pluralizm religijny stał się nieodłącznym elementem demokratycznego świata Zachodu? Pytanie o religię uniwersalną pojawia się nieuchronnie na naszym horyzoncie kulturowym, wyznaczonym z jednej strony przez otaczającą nas wielość religii, z drugiej zaś przyświecające nam ideały uniwersalizmu i tolerancji. Wobec emocji, jakie budzi myśl o możliwym powstaniu w przyszłości nowej globalnej religii, tym bardziej pożyteczne wydaje się podjęcie refleksji nad przeszłością tej idei. Nie jest ona bowiem niczym nowym, a dokładniejsze pochylenie się nad dziejami kultury i myśli Zachodu pozwala stwierdzić, że ma już za sobą długą historię.

Co więcej, stanowi ona niezwykle istotne zagadnienie z zakresu historii idei, powiązane z literaturą, religioznawstwem, filozofią religii, politologią, prawem czy zachodnim ezoteryzmem. Autor książki, badając genezę i rozwój idei religii uniwersalnej, stara się uchwycić moment, kiedy pojawiała się i istniała w różnych kontekstach kulturowych i społecznych, szczególnie miejsca wyznaczając jej związkom z literaturą.

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

pl. Uniwersytecki 15
50-137 Wrocław
wydawnictwo@uwr.edu.pl

wuw.edu
[Facebook/wydawnictwouwr](https://www.facebook.com/wydawnictwouwr)